

1945 m. vasario 28 d. Alytaus aps. Merkinės vls. (dabar – Varėnos r. sav.) Panaros k. įvyko kautynės tarp NKVD vidaus kariuomenės 298-ojo šaulių pulko kareivių ir Mykolo Lukošiuo-Lukošiaus būrio partizanų. Jose taip pat dalyvavo Antano Grušausko-Siaubo, Albino Kisieliausko-Karvelio ir Juozo Slautos-Aušros būriai (NKVD skyriaus pranešime nurodoma iki 250 partizanų). Pasak NKVD generolo pranešimo, 6 valandas trukusiose kautynėse žuvo 37 partizanai. Iš jų žinomi: Vaclovas Kleinatauskas, Juozas Lazauskas-Liepa, Mykolas Lukošius-Lukošius (būrio vadas) ir Bronius Tamulevičius-Linksmutis.

Pietų Lietuvos partizanų sritis, Atlasas, Vilnius: LGGRTC, 2008, p. 16.

„Kai apie 9 valandą žvalgai pranešė, kad nuo Merkinės atvažiuoja priešo daliniai, staigiai nuskambėjo įsakymas: priešui priartėjus, užimti nurodytas pozicijas. Į kitus tris vienkiemius, kuriuose buvo apsistoję būrio skyriai, ėjo siauras negilus slėnis. Dviem skyriams (viename iš jų buvau ir aš) buvo įsakyta ginti šio slėnio priekinę ribą, saugoti kairįjį būrio sparną. Mūšis įvyko lygumoje.

Užgrojo ugnies maršą mūsų 17 kulkosvaidžių ir šautuvų. Tikėjomės, kad rusai pasitrauks. Po valandą trukusių kautynių pamatėme, kad priešoj pajėgų vis daugėja ir jos bando mus supti. Gavom įsakymą – atsišaudant trumpais perbėgimais trauktis Vilkiutinio kaimo link, arčiau Žaliamiškio. Traukiantis priešoj snaiperiai nukovė kelis mūsų būrio kovotojus. Pragariška ugnis tęsėsi visą dieną, kol iš lėto judėjome Žaliamiškio link. Priešoj dalinių vis daugėjo. Trauktis trukdė pavasario atlydis. Kojos klimpo į žemę, visi kapstėsi purve. [...]

Vadas Lukošius bėgo nuo vieno skyriaus prie kito duodamas įsakymus. Vienintelė mūsų priedanga buvo akmenų krūsnys (jų tuose laukuose buvo gana daug). Purvas arimuose kibo prie batų ir drabužių. Nebuvo laiko žiūrėti, kur krenti, kaip ritiesi ar šliauži. Svarbiausia – saugoti ginklus nuo purvo.

Kairiajam skyriui artinantis prie Žaliamiškio, užgrojo kulkosvaidžiai. Pamanėme, kad priešas suspėjo mus atkirsti nuo miško, bet pastebėjome, jog ugnis nutaikyta į mūsų pusę.

O buvo taip. Lazdijų rajone prie Trako miško buvo įsikūręs Švėtežerio skrajantysis partizanų būrys. Kazkas iš mūsų ryšininkų pranešė jiems (ir dabar dar nenustatyta kas), kad čia vyksta smarkios kautynės. Karvelis (Albinas Kisieliauskas) įsakė savo būriui vykti į pagalbą. Jie susėdo į šešetą dvikinkių rogių, kiekvienose po šešis partizanus ir vieną kulkosvaidį. Po pietų jie atvažiavo pas ūkininką Antaną Žeką, gyvenantį prie Žaliamiškio. Antosė Žekaitė-Aleksonienė buvo mūsų ryšininkė, ji informavo Karvelį apie kautynes. Karvelis užėmė pozicijas ir atidengė ugnį į mūsų priešą. Taigi mes tik vėliau sužinojome, kad čia visi savi, atvykę mums į pagalbą. Vienas švėtežeriškis žuvo. Kai Karvelio būrys neleido priešui mūsų apsupti ir atkirsti būrio, besitraukiančio Žaliamiškio link, pasukome Vilkiutinio, Liepiškių kryptimi. Centru vadovavo Juozas Slauta-Aušra, dešiniajam sparnui – Jonas Marcinonis-Martynas, kairiajam kulkosvaidžių – Nainys (Vytautas Nanartonis).

Jau temstant susirinkome Vilkiutinio kaimo gale, Liškiavio ežero pakrantėje, pasitarti, ką toliau daryti. Šaudymas buvo lyg ir aptilęs. Buvo sukviesti skyrių vadai ir pašauktas būrio vadas Lukošius. Pastarasis, perbėgdamas slėnį į mūsų pusę, buvo mirtinai sužeistas. Matyt, atsitiktinės kulkos, nes patamsyje bėgantysis kaip taikinytis negalėjo būti matomas. Tada būrio vadovavimą perėmė Aušra. Surinkome nukautuosius (jų buvo šeši, dar vienas žuvęs iš Karvelio būrio – septintasis). [...]

Tą patį vakarą perėmęs būrio vadovavimą, Aušra įsakė trauktis į Snaigupės kaimą, kuris savo miškais jungėsi su Puščios miškais.

Mes tą atstumą, nors labai išvargę, per naktį įveikėme, įsitaisėme miško pakraštyje stebėti, kas bus toliau. Paryčiais išstatę sargybą, pasikloję egliškių, kritome miegoti kaip negyvi. [...]

Kiek žuvo priešų, sunku pasakyti. Jų mašinos buvo sustatytos ant plento. Žuvusių rinko patys rusų kariai, krovė į roges, atsivarę vietinius žmones, vežė prie mašinų. Vežėjai tuomet neskaiciavo, tik apytikriai sprendė, kad jų buvo apie 70, kiti sakė, kad per 100.

Šis mūšis – vienas iš didesniųjų partizanų kautynių Dzūkijos krašte.“

*Vytautas Nanartonis,
„Panaros kautynės“, Dainavos partizanų takais,
Vilnius: LGGRTC, 1997, p. 83–85.*

MYKOLAS LUKOŠIŪNAS-NEMUNAS, LUKŠAS, LUKOŠIUS

1906 09 29–1945 02 28

Mykolas Lukošius gimė 1906 m. rugsėjo 29 d. Zarasų aps. Antazavės vls. Aleksandravėlės parapijos Ajočių k. Pranciškaus Lukošiuo ir Eleonoros Arcimavičiūtės-Lukošiūnienės šeimoje. Gyveno Lazdijų aps. Leipalingio vls. Tarnavo Lietuvos kariuomenėje. Atsargos leitenantas. Mokytojas. Lietuvos laisvės armijos (LLA) štabo narys. Partizanas nuo 1945 m. sausio mėn. Boleslovo Šimkonio-Šarūno būrio vado pavaduotojas. 1945 m. vasario 5 d. B. Šimkoniumi žuvus perėmė būrio vado pareigas.

Žuvo 1945 m. vasario 28 d. Palaikai buvo paslėpti Žaliamiškio bunkeryje. 1945 m. kovo 2 d. slapta bendražygių ir žmonos Emilijos Rudzytės-Lukošiūnienės palaidoti Liškiavos mstl. kapinėse (dabar Varėnos r. Merkinės sen.).

1998 m. liepos 8 d. jam pripažintas kario savanorio statusas (po mirties).

VACLOVAS KLEINATAUSKAS

1918 12 18–1945 02 28

Vaclovas Kleinatauskas gimė 1918 m. gruodžio 18 d. Gyveno Lazdijų aps. Leipalingio vls. Radvilonių k. Nuo 1944 m. Antano Grušausko-Siaubo būrio partizanas.

Žuvo 1945 m. vasario 28 d. Palaikai niekinti ir užkasti Merkinėje.

2000 m. lapkričio 15 d. jam pripažintas kario savanorio statusas (po mirties).

JUOZAS LAZAUSKAS-LIEPA

1919–1945 02 28

Juozas Lazauskas gimė 1919 m. Lazdijų aps. Leipalingio vls. Drapalių k.

Žuvo 1945 m. vasario 28 d. Palaikai niekinti ir užkasti Merkinėje.

ZIGMAS SUKACKAS-SMILGA, GEDIMINAS

1926 07 22–1945 02 28

Zigmas Sukackas gimė 1926 m. liepos 22 d. Lazdijų aps. Leipalingio vls. Kmieliavos k. Vincento Sukacko ir Stanislavos Šerkšniūtės-Sukackienės šeimoje. Gyveno Lazdijų aps. Leipalingio vls. Dulgininkų k. Partizanas nuo 1945 m. vasario 5 d.

Žuvo 1945 m. vasario 28 d. Palaikai niekinti ir užkasti Merkinėje.

1999 m. balandžio 27 d. jam pripažintas kario savanorio statusas (po mirties).

BRONIUS TAMULEVIČIUS-LINKSMUTIS

1924–1945 02 28

Bronius Tamulevičius gimė 1924 m. Gyveno Alytaus aps. Liškiavos vls. Kibysių k. Žuvo 1945 m. vasario 28 d.

NEATPAŽINTAS PARTIZANAS

Albino Kisieliausko-Karvelio būrio partizanas. Gyveno Lazdijų aps. Švėtežerio vls.

Žuvo 1945 m. vasario 28 d. Palaikai laikinai palaidoti ežero pakrantėje prie Liepiškių k. 1945 m. kovo 2 d. slapta bendražygių ir M. Lukošiuo žmonos Emilijos Rudzytės-Lukošiūnienės palaidoti Liškiavos mstl. kapinėse (dabar Varėnos r. Merkinės sen.).

Kryžiai ir koplyčia šioje vietoje užkastiems 1945–1953 m. Merkinės apylinkėse žuvusiems Dainavos apygardos Dzūkų, Geležinio Vilko, Merkio (vėliau – Kazimieraičio) ir Šarūno rinktinių partizanams atminti. Varėnos r. Merkinės sen. Merkinės mst. Merkinės kryžių kalnelis. Kryžiai buvo statomi nuo 1989 iki 1998 m. Koplyčios ir paminklinių plokščių aut. skulptorius Albertas Belevičius, architektė G. Petrušienė. Koplyčia-paminklas atidengta 1994 m. spalio 9 d. Plokštės atidengtos 1998 m. rugpjūčio 2 d. R. Trimonienės nuotr., 1997 ir 2004 m.

Parengė Rūta Trimonienė